

ΤΥΜΠΑΝΟΝ 'timbal' o d'alguna forma germànica aff de l'al. *tümpel* 'gorga'. Doncs, probablement, contaminació entre sinònims veïns.

DERIV.: *Tolla* [DAg.] que a Cerd. li dóna el sentit de «gorg d'aigua» i al Berg. i CcaTrempe «toll gros», «balsa, gran charco»; a la Vall d'Ager «bassa gran, gorga que es fa pels barrancs i rius; clot que s'omplena d'aigua quan plou»; «passar la *tolla*: passar lo mar» (Porcioles, V. d'Ager, 39); per a Montserrat, veg. supra. Mot que sento pertot a l'Urgell i Conca de Tremp designant una gran bassa o una massa artificial d'aigua; de fet als grans barratges i embassaments hidroelèctrics que s'han fet, en els últims cinquanta anys, al llarg del Segre i de les dues Noguera, la gent del camp, en el país els dóna el nom de *tolla*; també als anteriors, com el de St. Antoni entre Tremp i la Pobla: «baixarem fins a la *tòla*», oït molts cops, per allà (1956-57): com ja vaig assenyalar llavors en sessió de l'I. E. C., més valdria generalitzar l'ús d'aquest terme, tan espontani i tan nostre, i postergar el més artificios *embassament*; que no sembla haver existit fins al S. XX, i creat segurament sobre el model del cast. *embalse*; també a la V. d'Aneu, al barratge que han fet fa poc a la Noguera, a Borén, l'anomenaren *la Tolla* (1959).

Almenys al N. de l'Ebre, té, si fa no fa, tanta extensió com el masculí *toll*; i segons els antecedents cèltics, i la toponímia antiga, no seria menys antic; potser més aviat a base del pl. neutre cèltic TÛLLA, que per femininització romànica. En general, en efecte, la *tolla* es té per més gran que el toll (com diuen ja Porcioles i el DAg.); és veritat que hi ha algunes excepcions locals, sigui explícites, sigui amb caràcter ambigu. Ja el trobem a l'Alta Cerdanya; i només a Osseja, en preguntar què és la «*Tolla* del Pedrri», declararen que era un «toll o gorg petit»; però pot ser el contrari: hi ha tolls i *tolles* a Estavar, en el riu Angost; «en el Salt de Sallents, la Ribera de Brangolí forma un salt d'aigua, amb una *tòla*» Enveig (1959). A Cardós i Vall Ferrera és ben apellatíu, i anota a tots els pobles: una *tòla* donat com a equivalent de 'bassal', a Àreu, Estaon i Esterri de Cardós, 'aiguamoll' a Tavascan; «—una *tòla* d'aigua del riu. —? —un lloc on anem a caçar ànecs» Tor.

A Esterri d'Aneu, en el riu, em donen el nom de *La Tolla del Pauet* i de dos *tòls*; duplicitat semblant en els termes de la SdUrg., Llavorsí i Mont-ros; i encara que no em defineixin la diferència, el sol fet que en cada una d'aquestes poblacions, m'anomenen dos o tres o més tolls, i només una *tolla*, ja fa creure que aquells són de la grandària corrent, i aquesta és la gran. Tinc nota d'altres, amb nom propi, a Castelló de Farfanya i La Sentiu, o sigui tan al S. com Balaguer. A Romadriu, molt conspicua, *La Tolla Rodona*. Els detalls d'altres apunten totes a un toll gran. En el riu Sió, n'hi ha dues a la Sentiu, i com que la dels Bòys «ara està enllacada» (s'ha reduït a llot) havia de ser extensa i soma d'aigües. «*Lo toll de Cantòu*. —? —No, no és nom de cap casa, sinó només d'aquella *tòla* en lo Segre» Aguilar de Bassella (1957). «*La Font de la Capelluda* és una *tolla* en una codinera» Baronia de

Rialb.

A la *tolla dels Uils* (< OVILES), al riu de Sallente, hi ha moltes truites, Cabdella. Dins el Congost de Bonremei (pel qual la Ribagorçana travessa la barrera del Montsec), la *Tolla* de la Reculada és un indret on «lo riu fa remulla», o sigui 'remans' (1957). Com que aquest fet es repeteix molt, ens dóna la clau de la variant *túla*, deguda a la contaminació de *mulla*, que és la forma que, en lloc de *remulla* 'remans' usen tots a l'Alta Ribagorçana i entorn: *tulla* anoto a Vilaller. Més generalment, amb repercussió de líquida: a Roda d'Isàvena digueren successivament *tulla* i *trulla*, definint aquesta primer, com un «remolí o toll en el riu»; i explicaren el mot *goleron*: «és una refolga: una *trulla* del riu, fa remolí» (1957); «hay una *trúla* en el Congustro que s'hi van ofegar» Esdolomada (1957). A *tolla* «de repent i sens prevenció; sens to ni so», Lab. 1840, com cast. *a bulto*.

Tollera i *entollada* sentits a diversos punts d'Urgell, amb sentit semblant al de *tolla*. *Tollet* també és freqüent: «en el Vivero hi ha uns *tollet* que en diuen *El Tollet*. —? —É un abeurador» ribag. *Tollada*. *Tollador* (??). *Tolladura*.

Atollar: rarament usat en cat., i sembla poc genuí; no registrat fins recentment, per més que un cop el vagi usar Verdguer: «Oh! *atolla* en sa rodera lo carro de sa glòria: / llansa eix got de metzina, si no, en beura tothom / —», *Atl.* IV, 41a (1877-8, no encara en la versió de 1866); «quan plou molt, l'aúia *atòla* l *pòu*» L'Enova (1962). *Atollament*.

Entollar tampoc registrat pels diccs. vells, però més estès en ambients rústics: «Un riuert, havent-se embussat, se va *entulá* i va crebar» Matamala de Capcir (1960). En el Priorat: *antòla* i *àiga* Vilosell (1935); «aquell barranc, quan *antòla* ve hasta mitjant hort» Barx (1962). *Entollada*; *entollament*; *desentollar*. *Estollar*.

1 *Tolls* en rima amb *genolls*, *golls*, *polls*, *solls* (si bé també hi van *molls*, *almolls*, *folles*, que més aviat hauríem cregut d'o *oberta* (lín. 1446; cf. 1219). —

2 Per a la formació i per a *-oude* > *-eude* (segons el conegut cas de *vou* > *veu*, *crou* > *creu* etc.), veg. la nota sobre el paral·lel *Galleuda* GALLÓ-BITE, en E. T. C. II, 204, I, 95, 108). — 3 A una *-LL-* doble el basc respon sempre amb *-l-* simple, i una *-t-* inicial basca condueix quasi forçosament a veure-hi un mot manllevat, generalment romànic. Quan en tinguem més dades es podrà judicar millor: no sé més que per Mitxelena que «la forma *tolare*, bastant difundida, no està registrada en Azkue»; i, a propòsit d'*Apellidos*, en concret *Tolarechipi* (*txipi* 'petit'), el defineix «*tolare* 'lagar'» (§ 559). El cast. *lagar* 'trull' és derivat de *LACUS* 'toll, bassa'; i la del trull és, efectivament, una bassa. D'altra banda quan ens en donin a conèixer més testimonis, es podrà veure si designa, i designa sempre, precisament la d'un trull, o el trull mateix, o si també altres basses. Car si no fos això hauríem de pensar més aviat en el ll. TORCULAR (veg. *TRULL* i el cast. *TRUJAL*, *DCEC/DECH*). — 4 Ignoro què és *celoquum*. Reco-